SODELOVANJE MED KNJIŽNICAMI

Izziv za regije v novem prostoru EU

Sigrid Reinitzer

Strategisches Management für Bibliotheken, Archive und Museen an der UB KFU Graz

Kontaktni naslov:
sigrid.reinitzer@uni-graz.at

Knjižnice po tradiciji dobro sodelujejo. Kljub vsem geografskim in političnim mejam in kljub odstopanjem posamičnih institucij knjižničarji neprestano načrtujejo in razvijajo bistvene standarde, norme in pravila, ki jih potem tudi upoštevajo. Pri tem igrajo nacionalna in mednarodna knjižničarska združenja zelo pomembno vlogo.

Bistveni vidiki za sodelovanje v regijah novega prostora EU so geografska bližina, skupen kulturni razvoj in težišča ter preseganje jezikovnih ovir s pristnimi osebnimi stiki. Vendar lahko regionalno bližino občutimo tudi kot pritisk, če so preveč poudarjene le razlike, ki so od blizu videti veliko večje kot od daleč. Razmere lahko primerjamo z vlogo družine – v središču pozornosti je vedno vprašanje prednosti.

1. TEŽIŠČNE TEME KNJIŽNIČNEGA SODELOVANJA

1.1 Medknjižnična izposoja

IFLA (International Federation of Library Association and Institution) je zastavila Smernice za medknjižnično izposojo, ki jih je povzela po knjižničnih združenjih po vsem svetu in jih ustrezno prilagodila. Na ta način je mogoče naročati literaturo po celem svetu.

1.2 Kongresi, seminarji in delavnice

Skupno izvedene prireditve služijo medsebojnemu informiranju med strokovnimi kolegi in prijatelji. Poleg nacionalnih knjižničnih združenj se tudi mednarodne organizacije trudijo z nadaljevalnim in funkcionalnim izobraževanjem ter z vseživljenjskim učenjem. Med take spada IFLA (http://www.ifla.org/) kot tudi evropsko knjižničarsko združenje LIBER (http://www.kb.dk/guests/intl/liber/). V naši regiji je bila že pred mnogimi leti ustanovljena Knjižnična delovna skupnost Alpe-Jadran (http://aalib.izum.si/), ki vključuje Slovenijo, Hrvaško, Avstrijo, Italijo, Madžarsko in Nemčijo. Posebej vpeta avstrijska univerza v Celovcu/Klagenfurtu si je to jesen nadela ime Alpen-Adria Universität. (http://derstandard.at/?url=?id=1800714)[1]. Zdi se, da se bo to regionalno sodelovanje nadaljevalo in okrepilo.

1.3 Katalogizacija in razvoj pravil

Nacionalna in mednarodna knjižnična združenja si neprestano prizadevajo za enotno katalogizacijo, ki jo v osnovi narekuje ISBD (International Standard Bibliographic Description). Vendar so individualne poti, po katerih jo posamične države ali knjižnice izvajajo, različne, kot npr. AACR (Anglo-American Cataloguing Rules) za anglo-ameriške države in še za številne druge države na zemeljski obli, ali RAK (Regeln für die alphabetische Katalogisierung) za Nemčijo, Avstrijo in del Švice. Ta pravila zahtevajo nove in nove dopolnitve, še posebej ko gre za neknjižno gradivo (filmi, mikrofilmi, zemljevidi, notno gradivo ...), za računalniške datoteke in danes za elektronske vire (gl. spletne naslove:

- http://www.ifla.org/VI/3/nd1/isbdlist.htm;
- http://www.ifla.org/VII/s13/pubs/isbdg2004.pdf;
- http://www.ifla.org/VII/s13/pubs/isbd.htm#1).

K temu spadajo računalniški formati MARC in MAB, pri čemer so se na podlagi formata MARC razvili mnogi nacionalni formati (http://rism.stub.uni-frankfurt.de/edv_bericht/formate.pdf).

Tudi na področju značnic in še posebej klasifikacije obstajajo sistemi, ki se uporabljajo po vsem svetu, kot je npr. decimalna klasifikacija po Melvilu Deweyju (DDC), ki je v uporabi od konca 19. stoletja, se nenehno razvija in je danes kot DDC21 ali kot DDC22 prevedena že v 30 jezikov ter uveljavljena v 135 državah. To kaže, kako bistvena je globalna kooperacija med knjižnicami in kakšne

prednosti pridobijo uporabnice in uporabniki knjižničnih sistemov z enotnimi pravili.

1.4 ISBN

Po vsem svetu se uporablja "mednarodna standardna knjižna številka", ki služi mednarodnemu prepoznavanju knjige v izmenjavi in uporabi podatkov, pri medknjižnični izposoji in pri iskanju. Tudi sprememba dolžine ISBN z 11 na 13 znakov je morala biti sprejeta pri vseh knjižničnih združenjih, saj je usklajeno delovanje ključnega pomena (http://www.isbn-international.org/en/revision.html; http://www.isbn-international.org/en/download/implementation-guidelines-04; http://www.ncl-bnc.ca/iso/tc46sc9/isbn.htm).

1.5 Konzorcijske pogodbe za e-nosilce časo pisi, knjige, podatkovne baze)

GeSIG za časopise na nemškem področju (http://www.gesig.org/index1.htm).

1.6 Blue Shield

International Committee of the Blue Shield – ICBS (http://www.ica.org/news.php?pnewsid=54&plangue=eng) je kooperacija, v katero so združene štiri mednarodne organizacije: IFLA, ICA (International Council on Archives), ICOM (International Council of Museums), ICOMOS (International Council on Monuments and Sites). Njeno poslanstvo je skrb za svetovno kulturno dediščino. Gre za mednarodno organizacijo, ki je še najbolj podobna Rdečemu križu in si prizadeva za ohranitev najvrednejših kulturnih dobrin, kot so knjižnice, arhivi, muzeji in vse, kar je v njih.

Nadaljnje teme so na primer:

1.7 Razstave – vredne knjige, rokopisi; re stavriranje in zaščita svetovne kulturne dediščine

1.8 Trajno arhiviranje digitalnih nosilcev

1.9 E-publiciranje

1.10 Prost dostop do znanstvenih publikacij znanstvenikov z univerz in akademij

Vse to lahko in mora okrepiti regionalno sodelovanje.

2. SODELOVANJE REGIJ

2.1 Delovna skupnost Alpe-Jadran

Sosedske dežele (http://aalib.izum.si/):

- Nemčija (z Bavarsko)
- Italija (z deželami Emilia Romagna, Friuli-Venezia Giulia/Furlanija - Julijska krajina, Trentina-Alto Adige/Južna Tirolska, Veneto, Lombardija)
- Hrvaška (z Dalmacijo, Istro in Primorjem, Slavonijo in Baranjo, Severnozahodno Hrvaško)
- Avstrija (z deželami Burgenland/Gradiščansko, Kärnten/Koroška, Zgornja in Spodnja Avstrija, Salzburg, Štajerska, Dunaj)
- Slovenija (z Ljubljansko regijo in Štajersko)
- Madžarska (z deželama Gyoer in Sopron).

Spočetka je tej skupnosti pripadala tudi Švica, ki pa sedaj ne pošilja več svojih podatkov. Jasno je, da je sodelovanje odvisno od intenzivne skrbi in da jo ohranja le vzajemna potreba.

2.2 Bavarska

Primer skupnega delovanja na informacijskem in knjižničnem področju v regiji Bavarska (ki je po velikosti enaka Avstriji) – Bayrische Landesbibliothek Online: BLO (http://www.bayern-landesbibliothek-online.de/).

2.3 DACH

Je kooperativna organizacija združenj Aleph iz Nemčije, Avstrije in Švice (http://www.aleph-dach.ch/).

2.4 ICAU

Je svetovno interesno združenje uporabnikov Aleph (http://www.exlibrisgroup.com/usergroups.htm), ki ga nakazuje izvleček iz vizije in ciljev Fa ExLibris: "ExLibris je zavezan industrijskim standardom, ki zagotavljajo, da bo sedaj sprejet sistem še naprej modra in funkcionalna investicija v bodočnost. ExLibrisov nabor proizvodov podpira vrsto standardov, ki jamčijo interoperabilnost z drugimi sistemi. Ti standardi vključujejo MARC 21, MAB, Z39.50, Dublin Core, SIP2, NCIP, TCP/IP, SQL, XML, HTML, EDIFACT za EDI, EACOM, ISO ILL, Open URL in OAI-PMH."

2.5 OCLC-PICA

(http://oclcpica.org/?id=2&In=uk) ponuja najnovejše proizvode in servise tako za knjižničarje kot za uporabnike knjižnic. Proizvodi so rezultat intenzivnega raziskovanja in razvoja kot tudi obširnega posvetovanja s knjižnicami in lahko skupaj s servisi zadovoljijo knjižnice vseh vrst in velikosti. Razvili so jih bodisi lokalno pri OCLC-PICA v Leidnu, bodisi v OCLC v Dublinu (Ohio).

Upravljanje z metapodatki (http://oclcpica.org/?id=72)

Knjižnični sistemi (http://oclcpica.org/?id=70)

Viri za digitalizacijo in zaščito
(http://oclcpica.org/?id=1008)

Medknjižnična izposoja (http://oclcpica.org/?id=71)

Servisi za končne uporabnike (http://oclcpica.org/?id=11)

SODELUJOČE REGIJE

Severna in Južna Amerika: Latinska Amerika ((špansko) http://www.oclc.org/americalatina/es/default.htm), Latinska Amerika in Karibi ((angleško in delno portugalsko) http://www.oclc.org/americalatina/en/global/portuguese/default.htm; http://www.oclc.org/americalatina/en/default.htm), Kanada ((angleško) http://www.oclc.org/ca/en/default.htm), Kanada ((francosko) http://www.oclc.org/ca/fr/default.htm), ZDA (http://www.oclc.org/default.htm).

Azija in Pacifik ((angleško) http://www.oclc.org/asiapacific/en/default.htm), Kitajska ((poenostavljeno kitajsko) http://www.oclc.org/asiapacific/zhcn/default.htm).

Evropa in Južna Afrika: OCLC-PICA ((angleško) http://oclcpica.org/), OCLC-PICA ((nemško) http://oclcpica.org/?id=2&ln=de), OCLC-PICA ((francosko) http://oclcpica.org/?id=2&ln=fr), OCLC-PICA ((nizozemsko) http://oclcpica.org/?id=2&ln=nl).

Srednji Vzhod (http://www.oclc.org/middleeast/en/default.htm) in Severna Afrika ((angleško) http://www.oclc.org/middleeast/en/default.htm).

Primeri kažejo, kako pomembno je sodelovanje na podlagi mednarodnih standardov za knjižnične sisteme in mreže. Za uspešno izmenjavo bibliografskih podatkov preko regionalnih meja, ki bo vsem v korist, so potrebni od vseh priznani in upoštevani standardi. Prav zato pa je tudi nujno vztrajno in nenehno razvijati te standarde in pri tem delu želim veliko zadovoljstva in uspeha vsem v naši regiji razširjenega prostora EU.

Opombe

1 Celovška univerza se od 1. oktobra naprej imenuje Alpen Adria Universität. Novo ime je med drugim izraz prekomejne študijske in raziskovalne usmeritve univerze, ki na novo umešča Koroško na evropski akademski izobraževalni trg.

Iz nemščine prevedel Franci Pivec.